

Mål C-700/22**Begäran om förhandsavgörande****Datum för ingivande:**

15 november 2022

Domstol som begär förhandsavgörande:

Nejvyšší soud (Republiken Tjeckien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

26 september 2022

Klagande:

RegioJet a. s.

STUDENT AGENCY k.s.

Motpart:

České dráhy, a.s.

Správa železnic, státní organizace

Česká republika, Ministerstvo dopravy

[utelämnas] Beslut

Nejvyšší soud (Högsta domstolen) [utelämnas] har i målet mellan klaganden **a) RegioJet a.s.**, [utelämnas] **b) STUDENT AGENCY k.s.**, [utelämnas] och motparten **1) České dráhy, a.s.**, [utelämnas] **2) Správa železnic, státní organizace** (järnvägsinfrastrukturförvaltare, statlig myndighet) [utelämnas], **3) Česká republika – Ministerstvo dopravy** (Republiken Tjeckien, transportministeriet) [utelämnas] om återbetalning av statligt stöd som beviljats olagligt och skydd mot illojal konkurrens, som prövats av Městský soud v Praze (Stadsdomstolen i Prag, Republiken Tjeckien), referens Cm 6/2015, vid prövningen av klagandenas överklagande av domen från Vrchní soud v Praze (Överdomstolen i Prag, Republiken Tjeckien) av den 23 oktober 2020, referens 3 Cmo 10/2019–463, i rättad lydelse enligt beslut av den 3 december 2020, referens

3 Cmo 107/2019–501, och vid prövningen av överklagandet av svarande 1) av detta rättelsebeslut fattat följande beslut:

I. [utelämnas]

II. Nejvyšší soud (Högsta domstolen) har i enlighet med artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt **begärt** att Europeiska unionens domstol ska besvara följande tolkningsfråga:

Ska artikel 108.3 sista meningen i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt tolkas så, att en nationell domstol, i ett förfarande som inletts på begäran av en tredje part (en konkurrent), är skyldig att ålägga stödmottagaren att återbetala det stöd som beviljats i strid med denna bestämmelse, även om preskriptionstiden för kommissionens befogenhet enligt artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589 av den 13 juli 2015 om genomförandebestämmelser för artikel 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (fram till den dag då domstolen avgjort målet) har löpt ut, så att det beviljade stödet ska anses utgöra befintligt stöd enligt artikel 1 b iv och artikel 17.3 i nämnda förordning?

Skäl

I.

Faktiska omständigheter i målet och förfarandena vid de tjeckiska domstolarna

1. I förevarande fall rör det sig (bland annat) om en tvist om återbetalning av en kontantförmån som enligt klagandena utgörs av ett statligt stöd som klaganden 2, med bistånd av motparten 3, olagligen har beviljat motparten 1.

2. Klagandena har, i egenskap av konkurrenter till motparten 1, gjort gällande att motparten 1, till följd av betalningen av köpeskillingen i enlighet med avtalet om försäljning av en del av företaget som ingicks den 26 juni 2008 mellan motparten 1, i egenskap av säljare och motparten 2, i egenskap av köpare, olagligt beviljades statligt stöd, eftersom den fastställda köpeskillingen dels höjdes med det belopp som angavs i ansökan, dels realiserade motparten 1, genom betalningen av köpeskillingen med offentliga medel samma egendom som motparten 1 ursprungligen hade förvärvat i form av apportegendom från staten i syfte att förvalta järnvägsinfrastrukturen i det allmänna intresset.

3. Domstolen i första instans (Městský soud v Praze (Stadsdomstolen i Prag)) ogillade talan genom dom av den 6 februari 2019. Klagandena överklagade domen till Vrchní soud v Praze (Överdomstolen i Prag), som genom en dom av den 23 september 2020 [utelämnas] fastställde domen från första instans i sak.

4. Vrchní soud v Praze motiverade sitt avgörande med att kommissionen inte hade inletts något förfarande avseende beviljandet av det påstått olagliga stödet och att preskriptionstiden enligt artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589

således hade löpt ut. Enligt Vrchní soud v Praze ska betalningen av den aktuella köpeskillingen, även om den utgör ett statligt stöd, därför anses utgöra befintligt statligt stöd, och domstolen kan således inte besluta om återbetalning av stödet enligt artikel 108.3 FEUF.

5. Klagandena överklagade domen från Vrchní soud v Praze och gjorde gällande felaktig rättstillämpning.

6. Nejvyšší soud (Högsta domstolen) som prövade överklagandet slog fast att dess avgörande i målet är beroende av svaret på frågan om huruvida det förhållandet att preskriptionstiden för kommissionens befogenhet att återkräva stöd har löpt ut utgör hinder för den nationella domstolen att, med direkt tillämpning av artikel 108.3 FEUF, ålägga stödmottagaren att återbetala stöd som inte har anmälts till kommissionen i enlighet med denna artikel.

II.

Tillämplig nationell lagstiftning

7. Målet har avgjorts på grundval av direkt tillämpliga bestämmelser i unionsrätten. Bestämmelser i nationell lagstiftning är inte tillämpliga.

III.

Tillämplig unionslagstiftning

8. Enligt artikel 107.1 FEUF är, om inte annat föreskrivs i fördragen, stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

9. Enligt artikel 108.1 FEUF ska kommissionen i samarbete med medlemsstaterna fortlöpande granska alla stödprogram som förekommer i dessa stater. Den ska till medlemsstaterna lämna förslag till lämpliga åtgärder som krävs med hänsyn till den pågående utvecklingen eller den inre marknads funktion.

10. I artikel 108.2 första meningen FEUF föreskrivs att om kommissionen, efter att ha gett berörda parter tillfälle att yttra sig, finner att stöd som lämnas av en stat eller med statliga medel inte är förenligt med den inre marknaden enligt artikel 107, eller att sådant stöd missbrukas, ska den besluta om att staten i fråga ska upphäva eller ändra dessa stödåtgärder inom den tidsfrist som kommissionen fastställer.

11. Enligt artikel 108.3 FEUF ska kommissionen underrättas i så god tid att den kan yttra sig om alla planer på att vidta eller ändra stödåtgärder. Om den anser att någon sådan plan inte är förenlig med den inre marknaden enligt artikel 107, ska den utan dröjsmål inleda det förfarande som anges i punkt 2. Medlemsstaten

i fråga får inte genomföra åtgärden förrän detta förfarande lett till ett slutgiltigt beslut.

12. Enligt artikel 1 b iv i rådets förordning (EU) 2015/1589 ska med ”befintligt stöd” i denna förordning avses stöd som är att betrakta som befintligt stöd enligt artikel 17 i denna förordning.

13. Enligt artikel 1 c i rådets förordning (EU) 2015/1589 avses i denna förordning med ”nytt stöd” allt stöd, det vill säga stödordningar och individuellt stöd, som inte är befintligt stöd, inbegripet ändringar av befintligt stöd.

14. Enligt artikel 1 f i förordning (EU) 2015/1589 avses med ”olagligt stöd” nytt stöd som införs i strid med artikel 108.3 i EUF-fördraget.

15. Enligt artikel 17.1 och 17.3 i rådets förordning (EU) 2015/1589 ska för kommissionens befogenheter att återkräva stöd en preskriptionstid på tio år gälla (punkt 1). Varje stöd för vilket preskriptionstiden har löpt ut ska betraktas som befintligt stöd (punkt 3).

IV.

Redogörelse för skälen till den fråga som har hänskjutits för förhandsavgörande

16. Det förefaller relevant att påpeka att den fråga som ställts endast avser stödmottagarens skyldighet att återbetala stödet som sådant (det vill säga utan något annat eventuellt anspråk som uppkommit till följd av beviljandet av det olagliga stödet enligt artikel 108.3 FEUF, inbegripet exempelvis ränta på stöd som beviljats i förtid eller ersättning).

17. Det förefaller också relevant att påpeka att det i förfarandet vid den nationella domstolen inte rör sig om frågan vilken preskriptionstid som gäller för den (annars berättigade) rätten till återbetalning av stöd som beviljats olagligt på grundval av den direkta tillämpningen av artikel 108.3 FEUF i, utan om huruvida stödmottagaren är skyldig att återbetala även sådant stöd som enligt artikel 1 b iv jämförd med artikel 17.3 i rådets förordning (EU) 2015/1589, till följd av att den preskriptionstid som anges där har löpt ut, anses vara befintligt stöd, det vill säga stöd på vilket (åtminstone enligt själva ordalydelsen i dessa bestämmelser) artikel 108.3 FEUF inte är tillämplig (åtminstone i framtiden).

18. Nämnda unionsrättsliga bestämmelser ger inte något svar som inte lämnar utrymme för rimligt tvivel på frågan vilken inverkan preskription av kommissionens befogenhet att återkräva stöd enligt artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589 har på stödmottagarens skyldighet att återbetala ett stöd som beviljats i strid med artikel 108.3 FEUF, som mottagaren (i annat fall) skulle ha ålagts till följd av den direkta tillämpningen av denna bestämmelse eller om den nationella domstolen är skyldig att förordna om att denna skyldighet ska iakttas (se skäl 25 i rådets förordning (EU) 2015/1589, se även till exempel EU-

domstolens dom av den 11 juli 1996 i mål C-39/94, Syndicat français de l'Express international (SFEI) m.fl. mot La Poste m.fl., och dom av den 8 december 2011 i mål C-275/10, Residex Capital IV CV/Gemeente Rotterdam).

19. I skäl 26 i förordning (EU) 2015/1589 anges visserligen att det av rättssäkerhetsskäl är lämpligt att införa en preskriptionstid på tio år efter vilken beslut om återkrav inte kan fattas. Det framgår emellertid inte klart om denna begränsning och dess följder endast hänför sig till ett eventuellt beslut av kommissionen (i enlighet med artikel 16 i nämnda förordning) eller om vissa verkningar av denna bestämmelse (även) kan uppstå när den nationella domstolen fattar beslut med tillämpning av artikel 108.3 FEUF.

20. Även i kommissionens tillkännagivande om nationella domstolars tillämpning av reglerna om statligt stöd (EUT C 305, 2021, s. 1) nämns å ena sidan att rådets förordning (EU) 2015/1589 inte innehåller någon bestämmelse om nationella domstolars befogenheter och skyldigheter (punkt 70), medan det å andra sidan i tillkännagivandet betonas att de nationella domstolarnas roll vid tillämpningen av reglerna om statligt stöd är begränsad till att bedöma om en stödåtgärd utgör befintligt stöd. I det fallet är det inte fråga om ett åsidosättande av artikel 108.3 FEUF som den nationella domstolen måste avhjälpa (punkt 69).

21. Enligt den hänskjutande domstolen ger de aktuella unionsrättsliga bestämmelserna således inte något entydigt svar på denna fråga (och utgör inte heller en *acte clair*).

22. EU-domstolen har i flera domar uttalat sig om frågan och konsekvenserna av att preskriptionstiden för kommissionens befogenhet att återkräva stöd enligt artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589 (eller tidigare enligt artikel 15.1 i rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget) löper ut. Detta har dock skett i samband med en annan faktisk situation eller i samband med bedömningen av andra anspråk än det i förevarande mål vid den nationella domstolen.

23. I dom av den 5 oktober 2006 i mål C-368/04, Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH m.fl./Finanzlandesdirektion für Tirol m.fl., uppställde EU-domstolen en allmän princip enligt vilken förordningen utgör en kodifiering av kommissionens praxis på området för statligt stöd och inte innehåller någon bestämmelse rörande nationella domstolars behörighet och skyldigheter, vilket fortfarande följer av fördragets bestämmelser, såsom dessa tolkas av domstolen.

24. I sin dom av den 16 april 2015 i mål C-690/13, Trapeza Eurobank Ergasias AE/Agrotiki Trapeza tis Ellados AE (ATE), klaggjorde EU-domstolen därefter att enligt artikel 1 b i förordning nr 659/1999 kan ett stöd definieras som befintligt om stödet har beviljats efter det att fördraget trädde i kraft i respektive medlemsstat men den preskriptionstid på tio år som anges i artikel 15.3 i förordningen har löpt ut, så att medlemsstaten, om ett sådant stöd beviljas, inte är skyldig att följa det förfarande för förhandskontroll som föreskrivs i

artikel 88.3 EG. Detta slogs fast i samband med bedömningen av ett stöd i form av en förmån som beviljats en allmännyttig bank som bestod i rätten att ensidigt inteckna fast egendom på grundval av en nationell lagbestämmelse från 1929, eller i samband med bedömningen av huruvida den nationella bestämmelsen i fråga ska tillämpas eller inte. Detta gäller alltså inte skyldigheten för en nationell domstol att efter en talan som väckts av en konkurrent till en stödmottagare ålägga stödmottagaren att återbetala det stöd som beviljats i form av kontantförmåner (eller att återbetala den beviljade kontantförmånen till den beviljande myndigheten).

25. Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt slog i dom av den 30 april 2002 i de förenade målen T-195/01 och T-207/01, Gibraltars regering mot Europeiska gemenskapernas kommission, fast att den preskriptionstid som föreskrivs i artikel 15 i förordning nr 659/1999 inte på något sätt ger uttryck för den allmänna principen att nytt stöd skulle omvandlas till befintligt stöd, utan utesluter endast återkrav av stöd som beviljats mer än tio år innan Europeiska kommissionen ingrep för första gången.

26. Detta konstaterande gjordes emellertid inte heller i det fallet i samband med bedömningen av den nationella domstolens skyldighet att ålägga stödmottagaren att återbetala det ekonomiska stöd som beviljats med stöd av en direkt tillämpning av artikel 108.3 FEUF (eller artikel 88.3 i EG-fördraget), utan inom ramen för prövningen av kommissionens beslut att inleda ett formellt granskningsförfarande enligt artikel 88.2 i EG-fördraget och förordning nr 659/1999.

27. När det gäller karaktären av den period som avses i artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589 (eller artikel 15.1 i rådets förordning (EG) nr 659/1999) har EU-domstolen också uttalat sig i dom av den 5 mars 2019 i mål C-349/17, Eesti Pagar AS/Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus a Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, och i dom av den 30 april 2020 i mål C-627/18, Nelson Antunes da Cunha, Lda/Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP). Den slog fast att den preskriptionstid som föreskrivs i den bestämmelsen endast gäller kommissionens befogenheter att återkräva stöd och därför inte kan tillämpas på de förfaranden som inletts av behöriga nationella myndigheter för att återkräva olagligt beviljat stöd.

28. I dessa domar prövade EU-domstolen emellertid frågan om betydelsen av den preskriptionstid som anges i denna bestämmelse med avseende på möjligheten att preskribera (annars eventuellt berättigade) anspråk som framställts i ett förfarande vid en nationell domstol enligt artikel 108.3 FEUF (eller efter ett beslut av kommission enligt artikel 16 i rådets förordning (EU) 2015/1589). I förevarande fall är den hänskjutande domstolens avgörande emellertid inte beroende av en bedömning av huruvida den invändning om preskription som motparten 1), i egenskap av stödmottagare, har gjort gällande mot de (annars eventuellt berättigade) anspråk med stöd av artikel 108.3 FEUF är välgrundad, utan av svaret på frågan om motparten 1), i egenskap av stödmottagare, är skyldig att återbetala även sådant stöd som inte anmälts, som till följd av den objektiva

utgången av den period som anges i artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589, (hädanefter) anses vara befintligt stöd (men som inte blir lagenliga i efterhand).

29. Utöver en bedömning av konsekvenserna av preskriptionen av kommissionens befogenhet enligt artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589 förefaller även EU-domstolens konstaterande i dom av den 5 oktober 2006 i mål C-368/04, Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH m.fl./Finanzlandesdirektion für Tirol m.fl., och i dom av den 12 februari 2008 i mål C-199/06, Centre d'exportation du livre français (CELF), Ministre de la Culture et de la Communication/Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE), vara relevant. Domstolen fann nämligen att ett beslut av Europeiska kommissionen i vilket ett icke anmält stöd förklaras vara förenligt med den inre marknaden inte har till följd att det undanröjer rättsstridigheten hos handlingar som är ogiltiga på grund av att antagandet av dem strider mot det förbud som föreskrivs i artikel 108.3 FEUF. EU-domstolen slog emellertid även fast att det av denna artikel inte följer att den nationella domstolen är skyldig att ålägga stödmottagaren att återbetala det (i förtid) beviljade stödet när Europeiska kommissionen redan har utfärdat ett beslut som förklarar att stödet är förenligt med den inre marknaden. Detta påverkar inte stödmottagarnas skyldighet att betala ränta för den tid som den olagliga situationen varar eller att ersätta den skada som orsakats av det beviljade stödets olagliga karaktär.

30. På samma sätt drog EU-domstolen i dom av den 23 januari 2019 i mål C-387/17, Presidenza del Consiglio dei Ministri/Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA, slutsatsen att inte heller den omständigheten, att den preskriptionsfrist som anges i artikel 15.1 i förordning nr 659/1999 har löpt ut, kan medföra att olagliga statliga stöd blir lagenliga i efterhand endast av det skälet att de blir befintliga stöd i den mening som avses i artikel 1 b iv i denna förordning, och därmed frånta enskilda och konkurrenter som har påverkats av det olagliga stödet varje rättslig grund som de kan åberopa till stöd för en skadeståndstalan mot den berörda medlemsstaten.

31. EU-domstolen har emellertid inte heller i dessa domar prövat frågan om vilken effekt utgången av den nämnda preskriptionstiden har på stödmottagarens skyldighet att återbetala det stöd som (ursprungligen) beviljats i strid med artikel 108.3 FEUF genom direkt tillämpning av den artikeln.

32. Enligt den hänskjutande domstolen utgör de nämnda bestämmelserna i EU-rätten därför inte en *acte éclairé* i det aktuella fallet.

33. Det kan alltså slås fast att syftet med tolkningsfrågan är att få klarhet i huruvida (enbart) det förhållandet att preskriptionstiden för kommissionens befogenhet enligt artikel 17.1 i rådets förordning (EU) 2015/1589 (även under förfarandet i målet vid den nationella domstolen) har löpt ut, vilket har lett till att det beviljade stödet har ansetts utgöra befintligt stöd enligt artiklarna 1 b iv och 17.3 i nämnda förordning, utgör hinder för den nationella domstolen att ålägga

stödmottagaren att återbetala det (icke anmälda) stödet på grundval av den direkta tillämpningen av artikel 108.3 FEUF.

34. För att besvara denna fråga kan det enligt den hänskjutande domstolen först och främst (men inte utan rimligt tvivel) fastställas att om den nationella domstolens skyldighet att ålägga stödmottagaren att återbetala stöd som beviljats i förtid när kommissionen redan har fattat ett beslut i vilket det konstateras att stödet är förenligt med den inre marknaden inte framgår av en direkt tillämpning av artikel 108.3 FEUF, kan den nationella domstolen än mindre ålägga stödmottagaren en sådan skyldighet med stöd av nämnda artikel när kommissionen, på grund av att preskriptionstiden objektivt har löpt ut, inte längre kommer att fatta (eller inte längre kan fatta) ett sådant beslut.

v.

[utlämnas]